

snežne in ledne, čez 3000 m visoke vrhove Kadorskih ali Ampezzanskih in Agordinskih Dolomitov, kjer vidiš Marmolato z znamenitim ledenikom, velikansko ostenje Civette, lepo zgrajeni Pelmo in vse druge veljavne orjake. Še bolj na zapadu se ti v megleni daljavi kaže skupina Primierskih Dolomitov, fantastično oblikovane Pale di S. Martino z drznimi vrhovi Vezzana, Cimon della Pala, Franusta, Sass Maor.²⁸

Vreden je bil zatorej Slavnik, slavni Slavnik, da je bila čez njegov vrh potegnjena planinska transverzala. S severnega konca domovine doli na jug bo čez hribe in doline potoval lepote željni človek. Njegov zadnji hrib bo Slavnik, zadnji po redu, ne po lepoti in veljavi. Prav tako kakor vrh skalnatga Triglava, mu bo na cvétnatem Slavniku srce iskreno zapelo po Gregorčičevih besedah, zapisanih tudi na prvi strani prvega zvezka »Planinskega Vestnika«: »Slovenski svet, ti si krasan, ti poln največje si lepote...«

Šite — dva vzpona in dva problema

RADO KOČEVAR

Poletje 1948 nas je spremljalo v navpičnih stenah Julijcev. Če sem bil en teden v Ljubljani, potem je bilo to dolgo razdobje. Običajno sem se vračal domov le takrat, kadar se mi je preveč raztrgala obleka ali pa sem porabil vse kline v stenah.

Najraje smo se seveda zadrževali v Tamarju. Med zidovi, ki niso bili še preplezani, je bila že od nekdaj v osrčju našega zanimanja strma, siva stena Šit.

To so bili časi, ko smo mislili samo na vrvi in kline. Tudi edini pogovor je tekel samo o tem. Čim težjo turo smo preplezali, tem laže smo potem hodili samozavestno po promenadi, da so znanci strmeli v nas. Vendar pa sem rad včasih plezal tudi smeri, ki niso vzbujale toliko občudovanja, predvsem zaradi lepih detajlov in pa zaradi bodočih zimskih vzponov. Med turami, ki sem jih napravil s tem namenom, spada tudi severna stena Šit nad Planico.

Prva leta po vojni so bile Šite še malo raziskane. Le tri smeri so bile speljane in še te v desnem lažjem delu stene: Joža Čop in Pavla Jesihova imata pri tem glavno besedo. Teren v tem delu stene je lahek in nudi več variant za prehod. S Ferjanovim Petrom z Jesenic sva za vajo v dveh urah preplezala smer Jesihove. Pri tem sem opazoval svet za zimski vzpon.

Za zimo 1949 pravijo, da je bila slaba, da je imela malo snega. Zaradi tega da smo lahko preplezali toliko prvenstvenih zimskih vzponov. Pa ni bilo tako! Snega res ni bilo tri do štiri metre v gorah. Tudi na prisojni strani gora so se kmalu pokazala gola skalna pobočja. Toda na severni strani je ostal sneg, kakor je zapadel, saj večjih odjug skoraj ni bilo. Tako je bilo plezanje skoraj vso zimo enako težavno in le naši trdni volji je pripisati dejstvo, da smo tisto

²⁸ Agordinski Dolomiti, po kraju Agordo v dolini rečice Cordevole. Primierski Dolomiti, po kraju Primiero, Fiera di Primiero, v dolini Cismona. Frischaufer, uglednega alpinista in potopisca, je razgled s Slavnika sila očaral, užival pa ga je še v onem stoletju! On piše (n. m.), da seže razgled s Slavnika še dalje čez Primiersko skupino (bis über die Primörgruppe hinaus), zajel bi tedaj v glavnem še gorovja Adamello, Presanella in Ortler-Cevedale, vse do silnih vrhov Ötztalskih Alp (ital. Alpi Venoste), čez katere se gradi gorska cesta z italijanske na avstrijsko stran, menda najvišja, pokrajinsko pa gotovo največja v Evropi.

leto toliko preplezali pozimi. Le kasneje smo postali bolj pametni in opuščali vzpone, ki so terjali od nas preveč moči in sredstev.

Meseca februarja sem ostal ves teden v Tamarju. V glavnem smo se smučali na plaz pod Ciprnikom. V nahrbtniku pa sem prinesel seboj tudi plezalno orodje za podvige v skalah. Med drugimi sem imel namen preplezati Hornovo smer v Jalovcu in nekaj novega v Šitah.

Za Hornovo smer sem navdušil Toneta Poljšaka iz Ljubljane. Da bi ne gazila snega navzdol, sva seboj vzela smuči in jih odložila pod kuloarjem.

Hornova smer v severovzhodni steni Jalovca velja še dandanes za eno najlepših v Julijskih Alpah. Zanimivo je, da je bila že dolgo časa zimska privlačnost in za Arihovim vzponom decembra 1942 sta se po vojni zvrstila še dva zimska vzpona. Midva sva bila četrta naveza, ki se je lotila te ture. Leto in pol pozneje sem v Grazu srečal sivolasega starčka, ki je prišel poslušat naše predavanje o Vzhodnih Julijskih Alpah. Upognjena postava, zguban obraz in redki osiveli lasje so pričali, da ima mož že osem križev na sebi. Pripovedoval sem mu potem, kako smo čistili led iz kaminov v njegovi smeri. Kljub starosti je še vedno ta stari prvopristopnik nove smeri v Jalovcu poznal svojo smer in nemalo se je začudil, da sva okno našla brez snega. »Lepa tura,« mi je rekel stari Horn.

Čez dva dni mi je neki smučar prinesel v Tamar dopisnico od Cica iz Celja. V njej mi je Cic sporočil, da je navdušen za moj načrt v Šitah in da v soboto pride.

Šele okrog enih ponoči je prilomastil prijatelj v kočo. Prej ni mogel iti zaradi dela. Spala nisva nič in ob pol treh sva že zapustila kočo. Smuči sva seveda vzela seboj.

Pod steno sva se nemirno ozirala navzgor. Majhni suhi plaziči so jasno naznanjali, da bo delo težko, kajti kopne skale je bilo malo ali skoraj nič. V Jalovcu je bilo drugače. Dopoldan v steno sveti sonce, ki je stopilo sneg vsaj na strmih mestih. Tu pa se je nama še krepko zanohtalo že v prvem raztežaju nad tlemi. Sreča je bila, da je vsaj vreme kazalo dobro. Preden sva začela s turo, sem skuhal kavo na kuhalniku, ki me je vedno spremljal po gorah.

Ko sva se končno po enournem prezebanju odpočila na majhni zasneženi polici, sva sto metrov pod seboj zagledala nasmejane obraze, ki so si v jutranjem soncu s smučmi na ramah utirali pot na Kotovo sedlo. Vem, da je vseh deset, kolikor jih je bilo, živelo v prepričanju, da le norci, kot sva midva, gredo počenjat stvari kakor midva, ki sva stala pribita v sedemstometrski zasneženi steni. Seveda sem takrat še mislil drugače kakor danes in midva sva zviška pomilovala ljudi spodaj, ki niso bili zmožni narediti kaj takega.

Najino plezanje se je po prvem navdušenju zelo zagrenilo. Neprestano čiščenje oprimkov v poledeneli steni in nesigurno zabiti klini so nama napeinjali živce do skrajnosti. Cic je ob tej priložnosti splezal v previs, ki ga ni mogel preplezati. Visel je v njem kakor pajek in še danes ne vem, kako sem ga rešil iz te nerodne situacije. Vem, da sem moral splezati okrog previsa, seveda brez vsakega varovanja.

Le dobremu poznavanju plezalne tehnike in dragocenim dosedanjim izkušnjam se imava zahvaliti za ta in za vse uspehe. Po tej turi me je urednik športnega lista »Polet« prosil za članek. Rade volje sem mu napisal nekaj vrstic, med drugimi tudi tole:

»Na stojišču sem se od mraza tresel. Končno je vendarle odjeknil odmev »naprej«. Izbil sem varovalni klin in nadaljeval. Sredi zasneženih plošč so mi od mraza prsti skoraj otrpnili. Obesil sem se na vrv in si pihal v premražene prste. Tovariš je varoval v majhni snežni lopi. Sedaj sva stala pred kratkim žlebom v steni. S cepinom sem zasekal stopinje v led...«

Ura je bila pol enajstih, a stene sva imela šele tretjino za seboj. Sedaj sva razločila že vrhove Zapadnih Julijskih Alp, onkraj Kotovega sedla. Najini znanci smučarji pa so raztegnili svoje ude na sonce in pri tem pomilovali uboga reveža v steni.

Mestoma je bil sneg preplitek, da bi vanj delal varne stopinje. Taka mesta so me najbolj skrbela. Kakor v posmeh je bil vrhnji del stene tak. Sneg je bil čedalje bolj strm in izpostavljenost večja. Tu sva morala varovati le iluzorno brez vsake trdne opore in to preko sto petdeset metrov. S strahom nama je pogled ušel navzdol na konec snežne strmalni. Petstometrski prepad se je spuščal pod njim. Čeprav sva odvrčala te misli, pa vendar se tega morečega občutka nisva mogla znebiti.

V silni strmini sem stal že naslonjen na sneg. Zabil sem cepin nad seboj in v sneg z nogami skrajno previdno izdolbel dva stopa. Naslednji raztežaj sem potegnil brez cepina, ker sem ga pustil tovarišu za zavarovanje. Zato sem se še počasneje pomikal navzgor. Ko me je konec vrvi opomnil, da moram nehati, sem ostal v zagati. Varovati nisem imel kje, še sam sem s težavo lovil ravnotežje v silni strmini. Drugega mi ni kazalo, napraviti dva sigurna stopa za noge in tovarišu zaklicati, naj nadaljuje.

Z veliko pazljivostjo sem nato dosegel kopno skalovje ob vznožju velikanske zajede. Prvo, kar sem napravil, ko sem se oprijel skale, je bilo, da sem zabil dva varovalna klina in se s tem oddahnil.

Tudi zajeda je bila sitna, pa je nekako šlo. Še nekoliko metrov me je ločilo od majhne grebenske škrbine. Zadnji metri so terjali enako pazljivost kakor prvi. Kakor preko zidu sem dvignil glavo nad greben in zagledal verigo Julijskih Alp v objemu sončnega popoldneva. Po sedmih urah sva sedela zopet na soncu.

Iz Travnške Škrebine sva v oknu Jalovčeve stene zagledala dva plezalca. Očividno začetnika sta za turo, katero sem pred dnevi preplezal v štirih urah, potrebovala ves dan. Eden od njiju je celo obvisel na vrvi v Hornovem kaminu. Šele pozno ponoči sta se vrnila v Tamar.

Žal pa je ta edinstvena tura kmalu šla v pozabo, česar po svoji pomembnosti vendar ne bi zaslužila. Glavno pa je bilo, da je bil zimski problem Šit rešen. To nama je bilo takrat v edino zadovoljstvo. Zaradi izrednih težavnosti tega vzpona danes ne ponavljajo in ga v bližnji prihodnosti tudi ne bodo ponovili. Zimska alpinistika žal nazaduje. Ali je temu vzrok prenašel skok? Ali pa nezadostna oprema? Kdo ve?

Kljub rešitvi zimskega problema pa je ostal še vedno pereči problem, ali je levi del Šit preplezljiv. Del stene v dolžini več kakor enega kilometra je še vedno nedotaknjen. Vedeli smo, da bodo to lepe plezalne smeri in že vnaprej čestitali tistemu, ki jih bo preplezal. Vsa leta se je o tem govorilo. Nekateri so si celo pustili »rezervirati« določene predele v steni, kakor je razvidno iz Zupanovega članka v Planinskem Vestniku 1953/201. Takrat se je pripetilo mikavno naključje, ki bi bil skoraj razburilo alpinistično javnost. Stvar je bila v tem:

Ing. Dolar in M. Keršič sta baje že več let pripravljala načrte. Zvedel sem, da nameravata preplezati desni del stene. Sama pač nista dosti govorila

o tem. Priznati moram, da sem se tudi sam ogrel za steno. Nisem hotel hoditi drugim v zelnik, zato sem se odločil poizkusiti srečo druge. Tudi levi del stene je ostal še nedotaknjen.

Bilo je avgusta 1950. Že ves mesec sem plezal v Julijskih Alpah. Za menoj je bila kopica najtežavnejših vzponov. Preden sem prišel v Tamar, sem že tretjič preplezal Čopov steber v severni steni Triglava, razen tega sem pospravil Stenarjev trikot. Tudi to pot so mi zmanjkali klini in sem moral ponje v Ljubljano. Spotoma sem srečal prijatelja Romana Herleca iz Kranja in se z njim dogovoril, da preplezava novo smer v Šitah. Tedaj pa je prišlo do znane razburljive scene v Tamarju, ki pa so jo požrli tisti, ki so jo pripravili.

V Tamarju sta bila namreč tistikrat tudi Belač in Zupan z namenom, da ponovita Aschenbrennerjevo smer v severni steni Travnika. Okrog njiju pa se je vrtela Nadja, ki ju je seznanila s takole novico:

»Kočevar je prišel z zadnjim vlakom in gre jutri plezat novo smer v severno steno Šit.« Sedaj pa poslušajte enega izmed njiju, kaj pravi o tem:

»Severna stena Šit pomeni 800 metrov svetlih plati in rumenih odlomov sredi čudovite stene, ki se zgoraj nehava v nazobčanem robu. Na jug padajo Šite v položnih plateg, pašnikih in skrotju. ... Problem stene je bil še odprt in to smo vsi dobro vedeli. Mogoče pa je to najbolje vedel Belač, ki je z ing. Dolarjem že pred leti zamislil novo smer v vseh nadrobnostih. Spomnil sem se, da sem videl celo fotografije, na katerih je bila dobro vidna nova smer, kje naj bi potekala. Preračunani so bili že vsi prehodi in plezalca sta čakala samo ugodne prilike, da vstopita. Čudno se mi je zdelo, da je Kočevar prišel na to idejo in tako rekoč zajadral v tuj zelnik. Če se Belač odloči, da drugo jutro prehitiva Kočevarja in vstopiva v severno steno Šit namesto v severno steno Travnika, bo to pomenilo prav prijetno izpremembo v običajnem plezalnem življenju.«

Toda preden beremo Zupanov članek dalje, dovolite, da najprej pojasnim samo Zupanovo priznanje o novem kandidatu za tuji zelnik.

»Niti zavedal se nisem, pa sem že mislil na to, da bi dal sto ponovitev severne stene Travnika za to novo smer, da bi splezal čez oni krušljivi, previsni vstopni raztežaj, ki me je na tistem moril že več let, to je od takrat, ko sem ga prvič videl ...

... Belačevo mnenje o teh stvareh je bilo strogo. »Borba! Da, toda poštena borba z goro, ne pa prikrita osebna borba nevoščljivih tekmecev, ljubosumno skrivanje načrtov, kraja problemov tik pred nosom tistim, ki so jih načeli, laži in lažijunaštva namesto zdravega tekmovanja ...

... Skozi odprto okno sem gledal zvezde na nebu in mislil sem na Rada, ki ta čas leži kje zraven ...«

Jaz sem sicer dobil potem kmalu zadoščenje in tudi Zupan je zopet moral priznati:

»Drugi dan sem zvedel, da je Kočevar vso noč prav mirno spal in to pozno v jutro.«

Res je bilo tako in ko je bilo naslednje jutro sonce že visoko na grebenih, se mi je čudno zdelo, katera dva plezalca bi bila v steni. Videl sem ju, kako sta zabijala kline komaj petdeset metrov nad vstopom. Epilog tega neljubega dogodka je zaključil sam Zupan, ki pravi takole:

»Ta vstop je bil zelo dober in ko sem se oddihoval, sem zagledal, kako koraka neka plečata postava, nizka postava s plezalniki in rdečo jopico k najinemu vstopu. Slep bi bil, če ne bi bil takoj spoznal: Bil je Rado. Ustavil se je pod nama na polici in izjavil, da ga je zanimalo, kdo pleza tu ob tej

zgodnji uri. Midva sva ga seveda gledala z vso rezerviranostjo, ker sva videla v njem nelojalno konkurenco. Zato ga je Belač previdno vprašal, kam gre on. »S Herlecom grem plezat tam na levo novo smer!« Sedaj je bilo vse jasno. Severna stena Šit je dolga skoraj 1 km in Rado je tam v njenem levem delu imel neke ideje za novo smer; niti najmanj ni mislil na smer, katero sta nameravala preplezati ing. Dolar in Belač. Tako sva midva, ki sva se s tako ihto spravila na delo, sedela tam zgoraj v steni 50 metrov od melišča in vsaj jaz sem bil za svojo osebo kar malo razočaran. Sicer pa sva bila sama kriva, da sva vstala tako zgodaj. Lahko bi že prej pomislila na to, da so mogoče v severni steni Šit še kakšne druge smeri.«

Sam sem bil zaradi tega dogodka dolgo časa zamorjen. Ni mi bilo vseeno, da so moji tovariši mislili, da jim »kradem« smeri. Končno smo vsi skupaj prišli do prepričanja, da je temu kriva Nadja, ki je tisto čudno novico izsesala najbrž iz prsta.

S Herlecom sva tistikrat vstopila v levi del stene. Nisva dolgo časa ugibala, kje bi začela. Roman je sicer predlagal, naj najprej poskusiva po oni poševni polici, ki se vleče od desne proti levi navzgor. Ni mi ugajala ta možnost. Smer bi bila neestetska, razen tega pa je omenjena polica prehajala večkrat v navpične plošče. Vedel sem, kaj bi bilo tam.

Smer je bila prvih dve sto metrov vseskozi napeta. Bila pa so dobra varovališča. Na kraju prve tretjine stene je velik kotel, ki je še pozno pomlad zadelan s snegom. Tu sva naložila nekaj vode.

Od tu sva se odločila plezati na levo. Smer drži najprej po dobro razčlenjenem razu. Negotovost naju je gnala naprej, ne da bi občudovala pokrajino, ki je od tu zares nekaj posebnega. Ta del stene je bil lažji, pa vendar mi je v spominu ostal kamin, skozi katerega se je bilo treba kar dobro potruditi.

Ta vzpon, ki sva ga opravila s Herlecom, poteka po popolnoma naravnih prehodih v steni in je prva nova smer po vojni v tej steni. Je najlažji od vseh najnovejših smeri v tej steni, pa vendar na drugi strani precej težavnejši od bavorske smeri v severni steni Triglava.

Tega dne je bilo v stenah nad Planico precej živahno. Med drugimi sta dve avstrijski navezi plezali severno steno Travnika. Na naše veliko preseenečenje pa sta morali v »vilicah« v Aschenbrennerjevi smeri obrniti. Preplezali pa so severovzhodni raz Jalovca in druge smeri.

Svojo smer v Šitah sem potem še enkrat ponovil in to leto dni pozneje z Govekarjem. Pri tem naju je zalotilo gorsko neurje ravno v kaminu v zgornjem delu stene. Takrat so bili še strogi obmejni predpisi in ker sva se vrnila ponoči, so naju potem zaprli. Na postaji ljudske milice sva povedala svojo zgodbo, nakar sva bila izpuščena na svobodo.

Istega dne kakor midva s Herlecom sta speljala novo smer tudi Belač in Zupan, leto pozneje pa je tudi Daro prišel na svoj račun in preplezal novo direktno smer. Vstopil je po moji smeri. Iz kotla pa je prečil desno in potem navzgor. Obe smeri sta tehnično zahtevnejši. Potem je bila dolgo časa v osrčju plezalnega zanimanja ona poč oziroma zajeda nad vstopom smeri Belač-Zupan. Več let so se pehali posamezniki za to smer. Vsak je priplezal nekaj metrov više. Cela štiri leta so se dajali med seboj mnogi najboljši naši plezalci. Uspela pa sta šele Levstek in Šara in s tem v grobem zaključila glavne smeri. Kar je ostalo, pa je zelo »zabeljeno« in moral bo biti res lačen, kdor bo tu še pokušal srečo.